

Helt ärligt, vad gör man med fria initiala annex?

En interaktionslingvistisk undersökning

Av VIKTORIA STRANDBERG

Abstract

Strandberg, Viktoria, viktoria.strandberg@gu.se, Ph.D. student, Department of Swedish, Multilingualism, Language Technology, Gothenburg University: "To be honest: What do you do with hanging topics? Perspectives from interactional linguistics". *Språk och stil* NF 34, 2024, pp. 140–176.

A Swedish main clause can be preceded by hanging topics: phrases in the left periphery without a resumptive in the following clause. This construction is labelled *free-standing initial annexation* (FIA) by the Swedish Academy grammar. However, FIA has received only limited attention in previous research – both in traditional grammar and in interactional linguistics. Furthermore, there seems to be little agreement on what FIA actually is. In this article I suggest a broad definition of FIA, based on formal as well as functional criteria. The functional variation of FIA is then investigated in a spoken language corpus, consisting of ten Swedish podcasts. From an interactional analysis, I distinguish eight different functions: navigate the conversation, announce the up-coming action, emphasize truthfulness, address a recipient, justify the next turn, set the stage, announce a topic for conversation, and mark a quote. From a turn-topological point of view, some FIAs are used as "contextualizers" for the main speech act of the turn. These FIA may overlap with other speech at turn transition relevant places, without the speaker repairing them. However, the topic announcing and stage-setting FIAs seem to not only contextualize the speech act but contribute to it, since the speakers tend to repeat these FIA if they overlap.

Keywords: Swedish, hanging topic, left dislocation, left periphery, turn-initial trajectory, grammar in interaction, online syntax, verb third.

Talare kan inleda ett yttrande med satsled som står sidoordnade till själva talarbidraget. Det kan röra sig om bisatser som *om du vill* i (1) och adverb som *alltså* i (2). Dessa satsled kallar Svenska Akademiens grammatik (SAG IV s. 439) för *fria initiala annex*.¹ De skiljer sig från en annan initial annextyp, den *initiala dislokationen*, genom att inte återupptas i den efterföljande satsen med en pro-

Författaren tackar två anonyma granskare för kommentarer på artikelns första utkast.

¹ Andra termer för detta är *fritt fundament* (Thorell 1977 s. 272, Ekerot 1988 s. 60, 2011 s. 77), *löst fundament* (Diderichsen 1971 s. 195), *meningsfragment* (Lilius 1990 s. 186) eller möjligen *flerledat fundament* (Westman 1977; jfr även Teleman 1974 s. 146–147, Jørgensen 1976 s. 155).

nominell kopia, som *då* i (3).² Där är alltså bisatsen *om planen misslyckas* en initial dislokation, och inte ett fritt initialt annex. Både initiala dislokationer och fria initiala annex hör till SAG:s kategori *initiala annex*.³

- (1) [Om du vill] så⁴ slå en signal. (SAG I s. 150)
- (2) [Alltså,] i morgon blir det regn. (SAG I s. 154)
- (3) [Om planen misslyckas,] vad kan [då] regeringen göra? (SAG IV s. 440)

Fria initiala annex är enligt SAG (IV s. 452) fria adverbial som i (1) och (3) eller satsadverbial som i (2). Semantiskt modifierar fria initiala annex den efterföljande satsen. Syntaktiskt upptar de inte en position inuti satsen, utan står asyndetiskt ordnade till den i en position kallad *förfältet* (jfr Auer 1996 s. 300). SAG:s beskrivning är traditionellt grammatisk och tar inte upp de interaktionella funktionerna hos initiala annex. Man påpekar även att syntaxen och semantiken hos annex – både initiala och finala – var »ofullständigt utforska[de]» år 1999, när SAG gavs ut (SAG IV s. 439). Sedan dess har fria initiala annex tagits upp i interaktionella studier av exempelvis Lindström (2002, 2008) som beskriver dem i en topologisk analys av förfältet. Lindström (2008 s. 74) ser annex som »pragmatiskt motiverade bestämmningar till en hel yttrandebildande fras eller sats snarare än något som styrs inifrån av huvudordet i en fras eller satsens verbfras». Både SAG och Lindström beskriver alltså kategorin annex som förhållandevis bred, men ingen av beskrivningarna har syftat till att undersöka den funktionella variationen inom kategorin fria initiala annex från ett interaktionellt perspektiv. Vilka funktioner har egentligen fria initiala annex i samtal? Den här artikeln är ett försök att besvara denna fråga.

Syftet med föreliggande undersökning är att bidra med ett interaktionellt perspektiv till en funktionell grammatisk beskrivning av fria initiala annex. Detta gör jag genom att kvalitativt beskriva fria initiala annex utifrån vilka interaktionella funktioner de har i naturligt förekommande interaktion. Med samtalsanalytisk metod (Sacks m.fl. 1974, Norrby 2014) studerar jag ett urval av fria initiala annex i tio olika samtalspoddar från ett interaktionslingvistiskt perspektiv (Couper-Kuhlen & Selting 2018).

² SAG gör ingen skillnad på olika typer av dislokationer utifrån den prosodiska utformningen och den pronominella kopians position.

³ Därtill förekommer medialt och finalt placerade annex; se SAG IV kapitel 36.

⁴ Jag följer SAG (II s. 670) och analyserar inte *så* som en pronominell kopia, utan som adjunktionellt (se schema 4 nedan).

Inledningsvis ges i avsnitt 1 en mer utförlig beskrivning av tidigare forskning om fria initiala annex, från den traditionella grammatiken i SAG till den interaktionslingvistik som denna artikel teoretiskt vilar på. I avsnitt 2 preciserar jag hur kategorin *fritt initialt annex* används i undersökningen. Avsnitt 3 redovisar undersökningens metodologiska avvägningar och följs av en genomgång av undersökningens material i avsnitt 4. En analys av materialet presenteras i avsnitt 5. Artikelns avrundas med resultat och diskussion i avsnitt 6, och avslutas i avsnitt 7 med en sammanfattning av de viktigaste slutsatserna och förslag på framtida forskning.

1 Fria initiala annex i traditionell grammatik och interaktionslingvistik

Fritt initialt annex (FIA) definieras i SAG utifrån dess form, syntaktiska funktion och position. FIA är ett adverbialt satsled placerat framför en huvudsats i dess förfält.⁵ Schema 1 illustrerar SAG:s (IV s. 6) topologiska analys av exempel (1) och (2) ovan. Huvudsatserna *slå en signal* respektive *i morgon blir det regn* utgör inre satser, som med FIA i förfältet skapar en utvidgad sats.⁶

Schema 1. SAG:s topologiska analys av en initialt utvidgad sats.

Utvidgad sats			
Förfält	Inre sats		
	Initialfält	Mittfält	Slutfält
<i>om du vill så</i> ⁷		<i>slå</i>	<i>en signal</i>
<i>alltså,</i>	<i>i morgon</i>	<i>blir det</i>	<i>regn</i>

⁵ SAG (IV s. 785) nämner i en fotnot till kapitlet »Icke-satsformade meningar» att även interjektionsfraser kan konstrueras med annex. Några sådana exempel varken nämns eller diskuteras i kapitlet »Annex».

⁶ Det andra exemplet i schema 1 skulle kunna konstrueras med *alltså* i initialfältet (*alltså blir det regn i morgon*) i stället för i förfältet. För en jämförelse mellan placering i förfältet och initialfältet, se Strandberg 2024 och Strandberg u.u.

⁷ Det adjunktionella *så* befinner sig rimligen på gränsen mellan för- och initialfält, men har i schema 1 placerats i förfältet för tydlighetens skull (jfr även schema 4 nedan). En initialfältsplacering är inte aktuell eftersom imperativsatser som den i exemplet inte konstrueras med fundament.

SAG:s beskrivning av FIA tar enbart upp syntaktiska och semantiska egenskaper. Syntaktiskt utgör de antingen satsadverbial eller fria adverbial.⁸ Som satsadverbial kan FIA vara konjunktionellt som i (2) ovan, eller modalt⁹ som i (4) nedan. Om FIA är ett fritt adverbial, uttrycker det tid eller kausalitet. I (5) nedan ges ett exempel där FIA har tidsbetydelse. Som exemplen (1)–(6) visar kan den huvudsats som följer FIA vara en uppmaning, ett påstående, en ja/nej-fråga eller en frågeordsfråga (SAG IV s. 452–455).

(4) När du nu själv nämner det, kan du låna mig lite pengar? (SAG IV s. 453)

(5) När Veronica har hört av sig så ring mig. (SAG IV s. 454)

(6) Hur som helst så har du hört det senaste? (SAG IV s. 454)

Etablerandet av satsledet *annex* – i vilket FIA ingår tillsammans med initiala dislokationer – kan ses som ett försök från SAG:s sida att inkludera talspråket i den grammatiska beskrivningen (Arnstad 2000). Men som konstaterats ovan är beskrivningen av FIA syntaktisk och i någon mån semantisk; den pragmatiska funktionen i allmänhet och den interaktionella i synnerhet tas inte upp. Som Norrby (2014 s. 132) påpekar är satsinledande företeelser som FIA överlag negligerade i grammatiska beskrivningar.

En interaktionell motsvarighet av SAG:s satsschema har tagits fram av Lindström (2002, 2008), vars arbeten teoretiskt vilar på *interaktionslingvistik*en (Couper-Kuhlen & Selting 2018). Inom denna forskningsgren studeras hur språkliga strukturer formar och formas av social interaktion. Grundantagandet är att språket finns till för att människan behöver använda det för att utföra olika handlingar, och att språkliga strukturer, som FIA, därför bäst kan förklaras med hjälp av den kontext de förekommer i. Eftersom interaktion fortlöper över tid, behöver grammatiken även förstås som en process (Pekarek Doehler m.fl. 2015). Yttranden är sällan färdigformulerade på förhand, utan anpassas till de behov som uppstår i interaktionen. Detta brukar refereras till som *on-line syntax* eller *emergent grammatik* (Auer 2009, jfr Hopper 1987).

Lindströms schema utgår till skillnad från SAG:s inte från satser, utan från *turkonstruktionsenheter* (TKE:er): språkliga enheter som i samtal uttrycker handlingar (Lindström 2008 s. 54–55). En TKE behöver inte vara satsformad, utan kan ta i stort sett vilken språklig form som helst så länge den pragmatiskt

⁸ Adverbiella satser är överlag understuderade inom interaktionslingvistik (Couper-Kuhlen & Selting 2018 s. 462).

⁹ Exempel som (4) kan enligt SAG (IV s. 454) sägas motsvara modala satsadverbial som kommenterar språkhandlingen.

går att förstå som en handling. Vidare bygger TKE:er upp turer. En tur består av minst en TKE, och den bärande talhandlingen i en turkonstruktionsenhet kallas för *kontribution*. Kontributionen kan jämföras med den inre satsen i SAG:s schema och är alltså den centrala, informativa komponenten i en TKE på samma sätt som den inre satsen är grundläggande för SAG:s satsanalys.

Förfältet hos SAG kan sägas motsvara fasen *initial kontextualisering* hos Lindström (2008). Schema 2 nedan från Lindström (2008 s. 227) illustrerar den initiala kontextualiseringens möjliga praktiker: ansats, dialogram, yttranderam och referensram. En kontribution kan kontextualiseras initialt genom *ansatser*, det vill säga artikulatoriska ljud som inandningar och smackningar, vilka visar att turproduktionen är i gång. Därefter kan talaren med en *dialogram* svara på föregående tur med responspartiklar och kontextualisera sin kommande kontribution med konjunktioner. *Yttranderam* inkluderar interpersonella handlingar genom exempelvis vokativer och diskursmarkörer. *Referensramen* slutligen specificerar vad kontributionen handlar om eller vilken typ av talhandling den utgör. Nominalfrasen *föregående möte* i schema 2 visar alltså att kontributionen kommer handla om detta möte, medan den satsformade partikeln *ja undrar* visar att en fråga är i vardande. Den linjära ordningen mellan faserna i den initiala kontextualiseringen är inte fixerad, men de mer utbyggda leden – som *föregående möte* och *ja undrar* – tenderar att placeras närmare kontributionen (Lindström 2008 s. 228).

Schema 2. Lindströms topologiska analys av en turkonstruktionsenhet.

Initial kontextualisering				Kontribution
Ansats	Dialogram	Yttranderam	Referensram	
.hh	<i>men</i>	<i>hörru du</i>		<i>när ja berätta de här om ...</i>
		<i>alltså</i>	<i>föregående möte</i>	<i>de va nionde oktober</i>
		<i>du</i>	<i>ja undrar</i>	<i>vi ska åka till Finland i helgen</i>

I den initiala kontextualiseringsfasen kan talaren alltså göra anspråk på turen, svara på tidigare yttranden, projicera den kommande handlingen, positionera sig i förhållande till den och introducera en ny referent i samtalet. Den initiala kontextualiseringen eller delar av den har dock ingen direkt motsvarighet i SAG:s definition av FIA. Utifrån SAG:s definition kan yttranderamen *alltså* i schema 2 ses som FIA, medan de övriga yttranderamarna *hörru du* och *du* inte räknas som FIA i SAG (IV s. 799). Vokativer som dessa är enligt SAG

icke-satsformade meningar.¹⁰ Inte heller konjunktioner som *men* i schema 2 anser SAG vara FIA, trots att den konnektiva funktionen ligger mycket nära *alltså*.

SAG (IV s. 859) medger dock att referensramar som *ja undrar* i schema 2 skulle kunna ses som FIA om fokus ligger på den efterföljande satsen, som därmed inte upplevs som underordnad. Någon sådan analys görs dock inte i SAG, men i interaktionellt lingvistiska studier som Lindström 2008 och Karlsson 2006. Även responderande konstruktioner som *x-och-x*-konstruktionen har analyserats som FIA i interaktionell forskning (Linell 2005 s. 269). Men andra responderande led, som responspartikeln *nja*, har mig veterligen inte kategoriserats som FIA – inte ens i interaktionellt inriktade studier – trots att den funktionellt kommer nära *x-och-x*-konstruktionen.

Sammanfattningsvis verkar det alltså finnas ett glapp mellan den traditionella och den interaktionella synen på FIA, åtminstone i valet av benämningar. Detta beror rimligtvis på delvis olika kunskapsintressen i de två fälten (jfr Lindström 2008 s. 205). Med satsen och dess inre grammatikalitet som centrum för topologiska analyser, faller den initiala kontextualiseringen oftast bort. Den föreliggande studien är ett försök att täcka detta glapp med ny empiri från samtida talspråk och en bredare definition av vad FIA kan vara. En sådan definition presenteras i avsnitt 2.

Gemensamt för såväl den traditionella som den interaktionella beskrivningen av FIA är att de inte identifierat någon enhetlig prosodi för FIA. Den initiala fas som FIA kan ingå i, kan realiseras både med och utan en egen intonationskurva. Lindström (2008 s. 229) hittar inget gemensamt mönster för olika initiala kontextualiseringar, och SAG (IV s. 439) konstaterar att annex kan integreras prosodiskt i det yttrande de ingår i (som *preface*, jfr Heritage 1998), eller separeras från det. Som Lindström (2002 s. 49) påpekar – med referens till Schegloff (1996 s. 89) – »kan [talare] unna sig lyxen att använda pausande prosodi, eftersom risken att förlora turen är liten på ett ställe där en (syntaktisk eller pragmatisk) kompletterande fortsättning är nödvändig». Pekarek Doehler m.fl. (2015) påpekar i sin studie av konstruktioner motsvarande FIA och initiala dislokationer att prosodin i konstruktionerna påverkas av den lokala kontext som konstruktionerna används i. Det lär därför inte finnas någon perfekt matchning mellan prosodisk och syntaktisk form i konstruk-

¹⁰ Vokativer i andra persons pronomen kan dock stå i förfältet enligt SAG (IV s. 831) om de ingår i en initial dislokationskonstruktion, det vill säga om vokativen upprepas i den inre satsen.

tionerna i fråga. Den prosodiska formen hos FIA har därför inte påverkat den funktionella indelningen i min studie.

2 Fria initiala annex 2.0 – en kategoriutvidgning

Den traditionella grammatiken och interaktionslingvistiken skiljer sig åt i användningen av termen FIA. Medan SAG har en ganska begränsad hållning till vad FIA kan vara, utvidgar interaktionslingvistiken begreppet något, men drar samtidigt gränser mot relaterade kategorier som har många beröringspunkter till FIA, som vokativer och vissa diskursmarkörer. Hur dessa förhåller sig till FIA är dock något oklart.

I den här studien vidgar jag definitionen av FIA till att inkludera alla fraser som föregår en kontribution i form av en deklarativ, direktiv eller interrogativ huvudsats, utan att senare åsyftas inuti kontributionen med ett resumptivt pronomen. FIA kan inte heller utgöra en egen språkhandling, utan är i stället en kontextualiserande projektion till kontributionen. FIA definieras således både formellt och funktionellt. Kategoriutvidgningen gör att jag till kategorin FIA även räknar led som inte ingår i SAG:s definition, bland annat vokativer, lexikaliserade matrissatser, interjektioner och konjunktioner. Kort sagt: allt som ingår i Lindströms initiala kontextualisering bortsett från ansatser (d.v.s. respiration och tvekljud) och dislokationer. Ansatser exkluderas eftersom de inte är frasformade. Till fraserna har jag även räknat sådant som vid en första anblick kan se ut som en matrissats, till exempel *du vet* och *ja undrar*, men som i interaktionslingvistisk forskning under vissa omständigheter kan anses fungera som diskursmarkörer.

Jag väljer alltså att behålla SAG:s distinktion mellan fria initiala annexled (FIA) och bundna initiala annexled (initiala dislokationer). Som tidigare forskning visat finns dock flera likheter mellan FIA och initiala dislokationer (t.ex. Pekarek Doehler m.fl. 2015, Strandberg 2021) och de båda mönstren skulle kunna ses som en och samma typ av konstruktion (Strandberg 2021). Av utrymmesskal inkluderas dock enbart FIA i studiens material, eftersom de får sägas vara väldigt underbeforskade i jämförelse med de globalt sett välbeskrivna initiala dislokationerna (Westbury 2016). På grund av det begränsade utrymmet utesluts även vissa FIA ur materialet, eftersom de redan är relativt välbeskrivna (se avsnitt 4 nedan).

Eftersom tidigare forskning inte hittat någon enhetlig prosodi för FIA (se avsnitt 1), ställer inte heller jag några krav på den prosodiska formen. Det innebär att FIA mycket väl kan ha en egen intonationskurva och avgränsas mot det som följer med disfluens i form av exempelvis pauser, tvekljud eller respiration. Tillåtandet av disfluens mellan FIA och den efterföljande kontributionen gör att man möjligen kan fråga sig om talaren gör en omstart eller inte efter FIA (jfr Strandberg 2024). Disfluensen skulle dock kunna bero på annat än en eventuell strukturell omstart, till exempel ordsökning eller distraktion från talarens sida. Antaganden om en omstart mellan FIA och kontributionen riskerar också att falla tillbaka på någon typ av introspektiv bias om hur välformade satsar får se ut. Något sådant vore inte i linje med undersökningens kunskapsintresse, som är att beskriva hur bruket faktiskt ser ut, utan att ta hänsyn till vad som introspektivt känns grammatiskt. Det är möjligt att flera av de FIA som redovisas i denna artikel går emot vad många uppfattar vara grammatiskt möjligt för en svensk satskonstruktion, men det gör dem inte mindre brukliga i sina kontexter. Frågan om huruvida FIA följs av en omstart eller inte är således inte av relevans för mina syften.

Eventuell disfluens mellan FIA och efterföljande kontribution analyserar jag som en del av gränsen mellan de två delarna (se Strandberg 2024). Till denna topologiska gränskategori räknar jag även adjunktionellt *så* (jfr Ottesjö & Lindström 2005), responspartiklar som *ja* och *nä*, samt eventuell uppbackning från lyssnaren (se avsnitt 3 nedan). Dessa led analyseras alltså inte som del av FIA, utan som just gränsmarkörer.

Mitt syfte med kategoriutvidgningen är flerledat. För det första vill jag med FIA förena alla de fria led som initialt kontextualiserar en kontribution, för att visa dessas funktionella likheter och skillnader sinsemellan. För det andra vill jag visa de svårigheter som uppkommer för den traditionella grammatikens skarpa gränser mellan exempelvis annex typer, vokativer, interjektioner och konjunktioner. Jag väljer dock att behålla FIA som term eftersom den redan är etablerad. För det tredje vill jag med termen FIA försöka täcka igen den glipa som kan sägas ha uppstått mellan SAG:s och samtalsgrammatikens beskrivningar av annex. I förlängningen hoppas jag därmed dels göra begreppet FIA mer tillgängligt för interaktionsforskare, dels med hjälp av samtalsempiri göra den ofta negligerade kategorin FIA tydligare för mer traditionella grammatikforskare.

3 Metod och metodologiska avvägningar

I föreliggande undersökning har jag använt en interaktionsanalytisk metod inspirerad av fältet Conversation Analysis, CA (Sacks m.fl. 1974, Norrby 2014). Detta innebär att jag anlägger ett deltagarperspektiv när jag närmar mig interaktionen. Vid excerperingen av FIA har Lindströms topologiska modell (se schema 2) varit vägledande. För att urskilja möjliga FIA har jag framför allt utgått från vad som är kontributionen i en TKE, för att sedan studera hur denna kontribution eventuellt kontextualiseras initialt med FIA. De excerperade FIA har sedan kategoriserats efter vilken funktion de har i sitt sammanhang. Frågan jag ställt mig är alltså *Vad gör talaren med detta FIA nu?*, inspirerad av CA:s klassiska, analytiska fråga *Varför detta nu?* (Schegloff & Sacks 1973 s. 299, Norrby 2014 s. 42).

I bakgrundsavsnittet ovan konstaterades att tidigare forskning inte identifierat någon enhetlig prosodisk form för FIA. I stället kan FIA ingå i den efterföljande satsens intonation eller ha en egen intonationskurva och eventuellt avgränsas med en paus. FIA kan med andra ord vara mer eller mindre fristående från den sats som den föregår. Av denna anledning har jag inte gjort någon skillnad på FIA som följs av en uppbackning och FIA som inte gör det. Här avviker jag från bland annat Lindström (2008 s. 186–187), som från ett sekvensanalytiskt perspektiv gör en grammatisk skillnad mellan exempelvis annex och företal i form av referentintroduktioner. Ett exempel på referentintroduktion som företal ges i (7), där talare A på rad 1 introducerar referenten *Eriksson här nere*, varpå talare B kvitterar referenten med ett *Aa* på rad 2 innan A fortsätter med en sats där referenten ingår. Lindström (2008 s. 187) menar att strukturen i (7) skiljer sig grammatiskt från motsvarande struktur utan inspel av andra talare, det vill säga strukturer som *Eriksson här nere han brukar ha så fina pelargoner*. I den senare strukturen är *Eriksson här nere* ett initialt annex, närmare bestämt en initial dislokation, i en enda TKE. I (7) däremot, är frasen *Eriksson här nere* en egen, underordnad tur.

(7) Referentintroduktion som företal (exempel från Eriksson 2002 s. 16)

- 1 A: Eriksson här nere
- 2 B: Aa
- 3 A: han brukar (ju) ha så fina pelargoner

I excerperandet har jag räknat exempel som (7) som FIA, emergerande i en interaktionell process. Det är dock fullt möjligt att samtidigt analysera sådana

FIA som företal: Den som talar om FIA fokuserar på den grammatiska konstruktionen – som emergerar över flera turer – medan den som talar om företal sätter sekvensorganiseringen i fokus. En liknande distinktion skulle kunna göras för funktionen hos FIA respektive funktionen hos företalssekvenser. Medan FIA:s funktion i (7) är referentintroducerande, verkar företalssekvensen fungera som ett slags bakgrundskontroll (Karlsson 2006), med vilken talarna skapar en gemensam grund innan talare A säger något om den introducerade referenten. Omvänt kan FIA vara referentintroducerande även om sekvensen inte innehåller ett företal, och företal kan användas med andra kategorier än FIA. Det är inte heller säkert att talare analyserar en referentintroduktion på samma sätt. Uppbackningen från talare B skulle kunna utebli, och talare A skulle då ha skapat en struktur med FIA. Omvänt skulle talare B kunna göra en uppbackning utan att någon sådan projicerats av talare A. Även detta talar för att FIA inte borde definieras utifrån en annan talares potentiella uppbackning; annars riskerar interaktionslingvistiken att falla tillbaka på den traditionella grammatikens satsbias, det vill säga att syntaktiska strukturer enbart skapas inom (huvud)satser, och inte mellan satser och intilliggande fraser. En sådan bias kan från ett samtalsanalytiskt perspektiv anses vara en aning omotiverad. I den här undersökningen ser jag sekvenser som (7) ovan som FIA-strukturer samkonstruerade i diskursen (jfr Geluykens 1992).¹¹

Vidare kan en uppbackning, som i (7), visa att deltagarna inte uppfattat någon potentiell turbytesplats. Även det faktum att B inte heller gör något försök att överta turen på rad 2 understryker detta. På detta sätt har deltagarrespons använts vid excerperandet för att avgöra om en potentiell FIA anses vara en egen TKE, eller en kontextualisering för en projicerad TKE; om en annan talare identifierar en turbytesplats och anser sig kunna ta över turen, har ledet i fråga inte räknats som FIA utan som en självständig TKE.

¹¹ Lindström (2008 s. 263) skiljer mellan finalt kontextualiserade praktiker, som direkt följer på kontributionen, och postfinalt kontextualiserade praktiker, som utgör en fortsättning på kontributionen efter en eventuell intervention av en annan talare. En liknande distinktion vore möjlig för den initiala kontextualiseringsfasen. FIA som följs av en kontribution utan att en annan talare intervenerar skulle då utgöra initiala kontextualiseringar, medan FIA som följs av en uppbackning av en annan talare kunde utgöra en pre-initial kontextualisering.

4 Material och materialurval

Undersökningens material består primärt av FIA excerperade från tio samtalspoddar. Dessa poddar presenteras i avsnitt 4.1. De excerperade FIA från samtalspoddarna jämförs även med exempel på FIA från SAG, som presenteras i avsnitt 4.2. Genom att inkludera material från både SAG och samtida samtal vill jag illustrera likheter och skillnader mellan FIA så som de beskrevs för tjugofem år sedan när SAG publicerades och så som de används i ett samtida talspråksmaterial.

På grund av utrymmesskäl har vissa FIA uteslutits ur materialet. En sådan grupp är svordomar, som förekommer som FIA i stor utsträckning i materialet (jfr Stroh-Wollin 2008). Även andra interjektioner har uteslutits, liksom konjunktioner. Jag har också exkluderat prepositionsfrasen *i alla fall*, som redan undersökts utförligt av Ottessjö (2006).

4.1 Samtalspoddar

Formatet podcast, eller podd som jag kommer kalla det, är ett populärt sätt att konsumera underhållning och har ökat hos både barn och vuxna under 2023 (Internetstiftelsen 2023). Det finns idag en uppsjö av olika poddar, och en särskild grupp kan sägas utgöras av så kallade samtalspoddar, där två eller fler deltagare för ett samtal med varandra. Samtalsstilen är ofta personlig trots att samtalet i sig får betraktas som institutionellt (jfr Levälähti m.fl. 2023, Strandberg 2024). Det är sådana poddar som utgör undersökningens primära material.

Poddarna har valts ut från strömningstjänsten Spotifys topplista för poddar, som de alla har varit högt placerade på någon gång under 2023.¹² Deltagarna talar alla någon varietet av sverigesvenska. De tio poddarna, hädanefter refererade till som samtal, presenteras i tabell 1 nedan i pseudonymiserad form. Jag har valt att pseudonymisera samtalen och deras talare eftersom undersökningens fokus ligger på den grammatiska strukturen FIA, och inte på den aktuella podden eller talaren. Eftersom alla poddare är offentliga personer har jag kunnat lägga till deras födelseår i tabellen. Även samtalens längd har lagts till, samt antal excerperade FIA per samtal. Det totala antalet FIA i undersökningen uppgår till 537 belägg.

¹² Ett undantag utgör samtal H, som mig veterligen inte legat på topplistan. Samtalet användes dock vid en mindre pilotundersökning av FIA som jag genomförde under 2021, och har därför inkluderats i undersökningen.

Tabell 1. Information om poddarna i korpusen.

Samtal	Talare	Längd	Antal belägg
A	Ada (1990), Eva (1990)	53.41	30
B	Pål (2000), Tor (2000)	01.26.33	123
C	Bea (1996), Sam (1996)	57.39	60
D	Fia (1986), Isa (1988), Nea (1987)	57.01	32
E	Gil (1987), Kim (1995), Uno (1988)	01.07.56	29
F	Ida (1990), Lea (1996)	01.12.17	85
G	Liv (2002), Åsa (1998)	47.48	43
H	Ina (1988), Moa (1989)	01.41.01	58
I	Alf (1982), Bob (1986), Noa (1986), Pär (1996)	56.38	30
J	Ali (1993), Jim (1989)	58.10	47
Totalt:	24 talare	10.58.44	537

Sammanlagt är samtalen elva timmar långa, inklusive reklampauser, jinglar och andra inklippta ljud i de fall sådant förekommer. Jag är medveten om att jag som forskare saknar en stor del av interaktionen, nämligen den visuella. Endast ett par av samtalen är videoinspelade, varför en multimodal interaktionsanalys av hela materialet inte hade varit möjlig. Jag har därför endast transkriberat och analyserat samtalen auditivt. Som transkriptionssystem använder jag GAT 2 (Couper-Kuhlen & Bart-Weingarten 2011), som är mer lingvistiskt anpassat än Jeffersons (2004) transkriptionssystem, som annars är brukligt i studier inom CA. De transkriptionsprinciper som används redovisas i transkriptionsnyckeln i slutet av artikeln.

4.2 Exempel på fria initiala annex i Svenska Akademiens grammatik

För att exciperera samtliga exempel som SAG ger på FIA har jag använt den digitala versionen av verket, som finns tillgänglig på Litteraturbankens hemsida litteraturbanken.se. Med hjälp av funktionen *Sök i verket* har jag sökt på *annex*, gått igenom de 407 träffarna, och exciperat samtliga exempel som SAG ger på FIA.¹³ Jag har även inkluderat exempel som SAG säger möjligen

¹³ SAG ger dock exempel där FIA förekommer, utan att peka ut att exemplet innehåller FIA (se t.ex. SAG III s. 555). Sådana exempel har inte inkluderats.

skulle kunna analyseras som FIA, även om de inte själva gör en sådan analys. Totalt excerperades 129 exempel på FIA ur SAG. Av dessa är 41 markerade som autentiska exempel hämtade från skriftspråk.¹⁴ Det bör förtydligas att SAG:s exempel är lösryckta meningar utan kontext, vilket försvårar den sekventiella analysen av FIA och dess funktioner jämfört med beläggen från samtalspoddarna. Jag har trots detta bedömt exemplen vara så pass självständiga att en funktionell analys av FIA ändå varit möjlig.

5 Analys

I det här avsnittet tar jag i separata underavsnitt upp åtta olika funktioner som FIA har i interaktionen i samtalspoddarna, och som de verkar ha i SAG:s exempel. Gemensamt för dem är att de, i egenskap av initiala kontextualiseringar, på något sätt flaggar för den kommande kontributionen. Mer specifikt kan FIA vara *samtalsstrukturerande*, *handlingsannonserande*, *sanningsbetonande*, *adresserande*, *turmotiverande*, *scensättande*, *topikannonserande* och *anföringsmarkerande*. Jag kommer ta upp en funktion i taget och börja med den funktion som oftast står först i TKE-topologin ifall flera FIA förekommer samtidigt. Tydliggöras bör att det varken finns fasta regler för hur topologin struktureras eller någon hård gräns mellan de olika funktionerna, samt att FIA kan ha flera funktioner samtidigt (se t.ex. analysen av exempel 11–13 nedan). Av den anledningen kommer jag inte att presentera någon kvantitativ fördelning av de 537 belägg som ingår i samlingen. De funktionella kategorier som räknas upp i 5.1–5.8 nedan bör inte heller ses som ett försök till en uttömmande lista över FIA:s funktioner generellt i språket, utan som ett komplement till tidigare funktionella analyser av FIA, främst Lindströms (2002, 2008).

I varje avsnitt nedan ges först en översikt över funktionens eventuella underkategorier. Därefter ges först exempel från SAG:s material och sedan exempel från samtalspoddarna. När jag valt ut utdrag från samtalen för att illustrera de olika funktionerna har jag försökt prioritera typer av FIA som mig veterligen varken analyserats eller exemplifierats som FIA tidigare. Detta är tänkt att komplettera de exempel på redan etablerade FIA-konstruktioner som ges i SAG. Jag har också strävat efter att exemplen ska fördela sig så jämnt som möjligt på de tio undersökta samtalen.

¹⁴ Av dessa kommer 25 exempel från romantext, 10 från talspråkstext och 6 från sakprosatext.

5.1 Samtalsstrukturerande

FIA med samtalsstrukturerande funktion visar hur den TKE som FIA inleder hänger ihop med den föregående. Dessa FIA har således samma funktion som fasen dialogram i schema 2. Till den samtalsstrukturerande funktionen räknar jag även konjunktioner (jfr Lindström 2008 s. 101). De samtalsstrukturerande FIA i min samling har jag delat in i fyra underkategorier: kontrasterande, tillläggande, återgående och uppräknande. Som kontrasterande FIA i SAG har jag analyserat fraserna *tvärtom*, *trots allt*, *dock*, *i och för sig*¹⁵ och *egentligen*. Ett exempel på *dock*, hämtat från samtalspoddarna, ges i (8), där Pål inledningsvis summerar sina tankar om att det inte är bra att ha för tydliga mål i livet.

(8) Samtal B: Snöa in sej

- 1 PÅL: åa (0.4) de hade vart ^SORgligt för ^MEJ (.) att
 2 (0.3) snöa ^IN sej på nånting °h (0.6)
 3 å inte ^TA rom hära möjligheterna å bollarna
 4 som ba fly[ger] ^TILL [en]
 5 TOR: [nae] [°h] asså de de e sär °h he
 6 *dock* ^HELT ärlit (0.2)
 7 om ^DE e nånting som du har (0.4) så ^JÄ:Vla stort
 8 intresse för.
 9 du tycker de här ä så ^JÄkla kul;
 10 °h å du ^GILLar att verkli en snöa ^IN de på de
 11 här.
 12 [å du] vill- °h (0.2)
 13 PÅL: [m]
 14 TOR: du ^VILL genuint ba se (.) hu `STORT de här kan
 15 bli å ^VART de kan komma (.) †KÖR; °h
 16 PÅL: ja.

På rad 5 gör Tor anspråk på turen med *asså de de e sär* men avbryter och startar om sin tur på rad 6 med *dock*, vilket inleder en kontrast mot Påls tankar på rad 1–4. Formellt sett verkar alltså *dock* användas konjunktionellt. Detta *dock*, liksom övriga FIA som diskuteras i artikelns utdrag, markeras med grå överstrykningsfärg.

Notera att det kan finnas flera FIA i samma utdrag. Exempel (8) innehåller förutom *dock* även det sanningsbetonande FIA *helt ärligt* (se avsnitt 5.3) och den mycket långa scensättande *om*-satsen på rad 7–15. Kontributionen i denna TKE är mycket kort: det imperativa *kör* på rad 15. Det verkar alltså som att denna TKE enligt TKE-modellen i schema 2 ovan har en betydligt mer innehållstung kontextualisering i jämförelse med kontributionen. Jag återkommer

¹⁵ Användningen av *i och för sig* som FIA bekräftas även av Nilsson (2005 s. 156), som noterar att initialt placerade *i och för sig* nästan uteslutande står som FIA.

till detta i avsnitt 6. I avsnitt 5.1–5.8 kommer jag endast markera och analysera det/de FIA som är av relevans för det aktuella avsnittet.

Till underkategorin tilläggande FIA räknar jag SAG:s FIA inledda med *förresten (så)*. I samtalspoddarna utgörs det mest förekommande tilläggande FIA av *sen*, som i (9) nedan där Bea på rad 1–5 beskrivit hur en person med trauma kan uppträda.

(9) Samtal C: Hyper vigilance.

- 1 BEA: man blir väldigt (0.2) ↑UPPMärksam på sin
 2 omgivning för att man [ä:]
 3 SAM: [hyper] ~Vigilance eller,
 4 BEA: ↑m_m? °h för att man är de liksom kon`STANT (0.7)
 5 <<all>typ> kommer e ^HÄnda igen.
 6 °h <<all>å sen så> `ALLting handlar ju också så om
 7 vicken ^TRAUma de ^HANDlar om,

På raderna 1–4 har Bea beskrivit personer som lider av trauma som väldigt uppmärksamma på sin omgivning, ständigt oroad för att fler traumatiska händelser ska inträffa. Med den uppsnabbade frasen *å sen så* på rad 6 inleder hon tillägget att reaktionen beror på vilken typ av trauma personen har. Här går hon således från att beskriva personer med trauma till att göra tillägget att alla personer med trauma inte lider samma men. Denna tilläggande ordföljd med ett led motsvarande *sen* har även dokumenterats i multietniskt ungdomsspråk (Freywald m.fl. 2015) och hos både första- och andraspråkstalare av svenska (Rönnqvist & Lindström 2021). Inte sällan föregås *sen* i dessa fall av konjunktionen *å* – som kan sägas förstärka den tilläggande funktionen – och ett adjunktionellt *så* (Strandberg u.u.), som verkar markera gränsen mot resten av yttrandet (se avsnitt 6). Även i tyska har *dann* ’sedan’ visats fylla liknande funktioner (Bunk 2020).

Den återgående funktionen hos FIA finns i SAG-exempel med *hur som helst*, *alltnog* och *i alla fall*. Återgångsfunktionen hos *i alla fall* i samtal har även belagts av Ottesjö (2006). Denna prepositionsfras har därför inte inkluderats i materialurvalet, men förekommer i poddsamtalen. Det gör även återgående FIA som *återigen*; se (11) nedan.

En funktion som jag däremot inte sett i tidigare forskning är den uppräknande. I SAG:s exempel identifierar jag den i fraserna *för det första*, *för sista gången*, *till sist* och *till att börja med*. Frasen *för det första* finns även i samtalspoddarna, liksom frasen *å ena sidan* och uppräknningar signalerade med räkneorden *ett* och *två*. Uppräknande FIA med räkneord illustreras i (10), som följer en sekvens där Gil berättat om en nyhetsartikel om en kvinna med två

vaginar. Med räkneorden *ett* och *två* på rad 2 respektive 4 visar Gil att det som följer är uppräknings av de funderingar han signalerat på rad 1.

(10) Samtal E: Två kukar.

```

1  GIL:  <<all>men de ^FICK ju mej å börja fun^DEra såhär> va
2         °h ↑'ETT skulle man vilja ↑'HA två °kUkar.
3  XXX:  ((skratt))
4  GIL:  °h °TVÅ °h
5  KIM:  <<p>he h[e] ((skratt))---> ]
6  GIL:  [äre g ^NAJS elle ere ^Onajs å °HA två kukar.]

```

Den uppräknande, listande funktionen får sägas vara väntad i FIA-konstruktioner, eftersom en central uppgift för talaren är att i början av turen markera hur denna relaterar till det tidigare nämnda (jfr Pekarek Doehler m.fl. 2015 s. 107).

5.2 Handlingsannonserande

Jämfört med samtalsstrukturerande FIA är de handlingsannonserande tydligare med vad som projiceras som kontribution. De sammanfaller med det som Lindström (2008) kallar yttranderam och referensram (se schema 2 ovan), och kan fogas till praktiken *handlingsprojektion* (Lindström 2008 s. 219; se även Pekarek Doehler m.fl. 2015 s. 11). Här urskiljer jag fyra underkategorier: förklarande, positionerande, rubricerande och påminnande. Handlingsannonserande FIA tar inte sällan satsform, men är förhållandevis innehållstunna; deras främsta funktion verkar vara att göra anspråk på en längre tur. En förklarande handlingsannonsering ser vi i (11), där Ida på rad 1 för in samtalet på manipulativa svar med det återgående FIA *återigen*, följt av det topikannonserande *de här me manipulativa svar*.

(11) Samtal F: Manipulativa svar.

```

1  IDA:  och ↑'Återigen när de här me °MANipulativa svar,
2         ?°h jatt såhär. (.) ↑'DE e så ^JÄVla °VIKtit,
3         [å fÖ] ↑'MEJ e de såhär.
4  LEA:  [m ]
5  IDA:  skulle ja ^FÅ ett manipulativt svar.
6         °h ↑ja hade <<len>↑di'R:EKT?> (0.5)
7         jasså <<len>↑di'R:EKT?> jcatchat dom. (.)
8         °h <<all>för då hade ja di^REKT vart så>
9         om nån hade °SAGT så ti mej ba.
10        °h då får u °JOBba lite på rej själv.
11        °h va °MENar du?

```

Ida fortsätter på rad 2 med *de e så jävla viktigt*, följt av det förklaringsprojicerande *fö mej e de såhär* på rad 3. Funktionen hos satsen *fö mej e de såhär* verkar vara att göra anspråk på en längre tur av förklarande karaktär. Satsen är dessutom positionerande genom uttrycket *fö mej* (jfr Pekarek Doeher m.fl. 2015 s. 203), som har fokal accent. Resten av Idas tur på rad 5–11 förklarar sedan hur hon hade reagerat om någon hade gett henne ett manipulativt svar.

Som förklarande FIA i SAG används *alltså* och *således*. Några FIA med positionerande funktion verkar däremot inte finnas i SAG. I samtalspoddarna förekommer, förutom *för mej e de såhär*, även den kortare versionen *för mej* och *från mitt håll*.

Termen *rubricerande annex* är lånad från Dahl (2015 s. 169), som använder den för att beskriva »rubrikliknande fristående meningsinledare som ofta föregår kolon eller motsvarande». Till detta räknar Dahl också anföringsmarkörer, vilket även jag gör. Eftersom anföringsmarkerande FIA tenderar att användas senare i turtopologin tar jag upp denna underfunktion separat i avsnitt 5.8 nedan. I övrigt är min definition av rubricerande annex smalare än Dahls, där intresset främst ligger på den grafiska markeringen av annexen. Som rubricerande FIA räknar jag ett led som sätter ord på den kontribution som kommer. Bland SAG:s FIA finns ett rubricerande exempel i form av *kort sagt*, som jag menar annonserar att en summering följer. I samtalspoddarna finns rubricerande FIA som *nästa fråga*, *summan av kardemumman*, *till exempel* och *tips*. Ytterligare ett exempel är *rekommendation* på rad 4 i utdrag 12 nedan.

(12) Samtal H: Träna.

```
1 MOA: .tsk de e vårt tips ti `ALLa <<pp>här ute.>
2      [<<pp>ja ^SKO]ja.>
3 INA: [ö ]
4      ^REkommendation. (.) ti ^ALLa.
5 MOA: m
6 INA: t[rän trä]na ^NÄT i alla fall.
7 MOA: [xxx ]
8      <<pp>^Oavsett marsposition>
9 INA: ^Oavsett <<pp>mars>
```

Utdraget kommer från en sekvens i samtal H där deltagarna beskriver personer som i sitt horoskop har den astrologiska placeringen Mars i Skytten.¹⁶ Moa

¹⁶ Ett horoskop innehåller information om olika himlakroppars positioner i förhållande till varandra från födelseplatsen vid den tidpunkt då en person föds. Den astrologiska läran antar att dessa positioner har betydelse för en persons egenskaper, samt att de kan förutse hur personens liv kommer se ut. Om planeten Mars ligger i stjärntecknet Skytten när en person föds brukar man inom astrologin tala om att personen »har Mars i Skytten».

konstaterar att en person med Mars i Skytten har mycket energi, och att träning kan vara ett bra tips. På rad 4 och 6 utvidgar Ina rådet till alla lyssnare med *rekommendation* och det adresserande tillägget (se 5.4 nedan) *till alla* som FIA framför uppmaningssatsen *träna nåt i alla fall*.

Den sista underkategorin handlingsannonserande FIA, de påminnande, består av olika typer av *som*-fraser och -satser. Dessa påminner om något som tagits upp tidigare i samtalet. Bland SAG:s exempel finns *som vi bestämde förra gången, som du kanske har hört och som sagt var*. Den senare typen är vanligt förekommande i samtalspoddarna, till exempel i (13).

(13) Samtal J: Nyckelordet.

```

1  ALI:    asså såh[är man blir ^MÄTtare på ^DE än att dricka] kokos,
2  JIM:    [<<len>`Exakt> exakt exakt. ]
3          (0.5)
4  JIM:    <<f>men som ^SAGT> ja tror ^NYCkelordet är liksom-
5          om du vill ^GÖra de om de-
6          om <<len>^DE `FÄR `DEJ> att din restriktion känns v li:te
7          ^MIndre som en restrikt`TION .hh ^GÖR de

```

I slutet av en sekvens om hur man ska hantera restriktioner vid viktnedgång summerar Jim på rad 4 med *som sagt*, som påminner om att det som följer har sagts tidigare. *Som sagt* har på så sätt även en anförande funktion (jfr avsnitt 5.8 nedan).

5.3 Sanningsbetonande

Med sanningsbetonande FIA signalerar talaren att den kontribution som kommer har hög epistemisk modalitet. Talaren framställer sig alltså med sådana FIA som mycket säker på sin sak. I SAG ges exempel som *uppriktigt sagt/talat, verkligen, så sant som jag sitter här, sannerligen och om sanningen ska fram*. I samtalspoddarna används fraserna *på riktigt, legit nu, ärligt talat, (helt) ärligt, handen på hjärtat, genuint och om ja ska va helt ärligt*. I (14) ges ett exempel på det sanningsbetonande *på riktigt*.

(14) Samtal A: Jägarna å samlarna.

- 1 EVA: å där tänker ja tvärt^OM.
 2 ja tänker att dom här eh v ↑^JÄgarna å ^SAMLarna
 3 å ^JUren som står å och ^TUGgar grejer; °hh
 4 ↑DOM har snarare tvärtom;
 5 dom jobbar ju mycke ↑^MER °h
 6 än än djuren h° i^DA för a[tt °hh]
 7 ADA: [↑↑^nej nej jäg]arna
 8 å ^SAMLarna ↑på ^RIKtit ↑dom ^HÄNgde ^RU[NT. ((skratt))]
 9 EVA: [↑↑^NEJ ja tycker tvÄrt^OM]

Tidigare i sekvensen har Ada beskrivit livsstilen hos tidiga jägare och samlare som att de inte jobbade särskilt många timmar per dag, utan mest tog det lugnt och då och då letade efter föda. I (14) motsätter sig Eva Adas analys och påstår på rad 2–6 att jägare och samlare var tvungna att jobba mer än den moderna människan. När hon inleder sin motivering tar Ada över turen i överlapp på rad 7 med *nej nej* följt av *jägarna å samlarna på riktigt dom hängde runt*. Med *på riktigt*¹⁷ betonar Ada att hennes tur bör uppfattas som sann, vilket dock Eva inte gör då hon överlappande på rad 9 återigen visar att hon inte håller med.

5.4 Adresserande

Adresserande FIA används av talarna för att utse en särskild mottagare för det kommande bidraget. Det interpersonella i adresseringen gör att sådana FIA kan analyseras som yttranderamar enligt schema 2. Dessa FIA har mycket gemensamt med vokativfraser, som utöver den nominerande funktionen även »påkalla[r] [...] uppmärksamhet» (SAG I s. 238) från den tilltalade personen (jfr Auer 1996 s. 314). En sådan funktion är dock enbart möjlig om den nominerade är involverad i interaktionen, vilket inte alltid är fallet i samtalspoddarna. I (15) nominerar Pål fotbollslaget Borussia Dortmund som mottagare för resten av hans tur, som är en ursäkt.

¹⁷ Som en av de anonyma granskarna påpekat, vore det inte omöjligt att tolka *på riktigt* som en sorts parentetiskt inskott. *På riktigt* påminner dock inte prosodiskt sett om en parentes: den uttalar varken med förändrat röstläge, eller i ett annat tempo än vad som är fallet i det omgivande talet (jfr Lindström 2008 s. 75–76). Från mitt perspektiv är det inte heller tydligt att *på riktigt* avbryter den projektion som *jägarna å samlarna* inleder; snarare förstärks den följande kontributionen. Jämför till exempel med Beas parentetiska inskott i (19) på rad 6, som inte har räckvidd över resten av TKE:n, utan avbryter en pågående projektion för att tillägga ett annat innehåll.

(15) Samtal B: Borussia Dortmund.

1 TOR: ^HÅLL ett ↑tal.
 2 PÅL: (0.5)
 3 ((skratt))
 4 (0.3)
 5 °h (.) `TILL mitt ^ÅLskade lag (.)
 6 borussi `DORTmund,
 7 (0.8)
 8 <<dim>ja ber som ^HEMST mycke om ursäkt
 9 för att ja hade på mej `SCHAL<<cr>kefärger.>>

Pål har i en skämtsam ton berättat att han känner sig skyldig till lagets senaste förlust, eftersom han under matchdagen hade på sig kalsonger med fiendelaget Schalke 04:s¹⁸ färger. Tor uppmanar honom därför att be om ursäkt, mer specifikt att *håll[a] ett tal* på rad 1. Med en prepositionsfras visar Pål på rad 5–6 vem ursikten är adresserad till. Därefter följer själva ursikten på rad 8–9.

Den adresserande funktionen förekommer även hos initiala dislokationer, se exempelvis Strandberg (2021) som benämner dessa *vokativtopiker*.

5.5 Turmotiverande

Turmotiverande FIA visar varför turen är relevant i sitt sammanhang och/eller under vilka förutsättningar den har relevans. De har på sätt och vis en samtalsstrukturerande funktion, men är till skillnad från samtalsstrukturerande FIA mer innehållstunga och har en tydligare framåtorientering. Bland SAG:s FIA finns exempel som *innan jag glömmet det, om jag får säga en sak, när du nu själv nämner det, medan jag håller på och eftersom ni frågar*. Dessa motsvarar enligt SAG (IV s. 453) satsadverbial från ett syntaktiskt perspektiv. Turmotiverande FIA i samtalspoddarna är inte lika vanliga. Ett exempel från samtal B ges i (16), där Tor använder *innan vi kommer längre här nu* som en turmotivering.

¹⁸ Ett stort tack till de fotbollsinsatta deltagarna på Språkstrukturseminariet vid Göteborgs universitet där jag presenterade ett utkast av detta arbete i januari 2024. Med deras hjälp lyckades jag till slut förstå att det var fotbollslaget Schalke 04 som Pål i utdrag (15) syftar på.

(16) Samtal B: En bugg.

1 PÅL: å °h såhär <<pp>m> den ^VA inte hackad.
 2 de va bara en `BUGG.
 3 asså ja e ^Övertygad.
 4 TOR: a_a,
 5 PÅL: de e såh[ära:;]
 6 TOR: [°h] MEN; (0.2)
 7 innan vi kommer ^LÄNGre här nu ^NU vill ja ^VEta;
 8 ^OM de här har hänt ^NÄN annan som ^LYSSnar på re
 9 här;
 10 PÅL: m_[m,]
 11 [ni ^MÄ]Ste skriva ti mej då.

Tor har precis berättat om sin telefon som han misstänker har blivit hackad. På säger på rad 1–3 att han är säker på att den inte är hackad. Tor kvitterar Pål's åsikt, och Pål projicerar en förklaring på rad 5. Tor gör en inandning i överlapp och tar över turen. På rad 7 fortsätter han med FIA *innan vi kommer längre här nu*, med vilken han motiverar turövertagandet. Han fortsätter med kontributionen *nu vill ja veta* och uppmanar i nästa TKE lyssnarna till att skriva till honom om de också misstänker sig ha blivit hackade.

5.6 Scensättande

I samtalspoddarna används FIA flitigt för att sätta scenen för yttrandet med det som i syntaktiska termer hade beskrivits som ett omständighetsadverbial (jfr Strandberg 2021, 2024, Collberg & Lundin 2022). Topologiskt kan dessa ses som referensramar enligt schema 2. I SAG finns flera FIA som har en scensättande funktion, ofta framför uppmaningssatser som (17a) men även framför frågesatser som (17b). Scensättande FIA framför påståendesatser som (17c) är mer ovanliga, och konstrueras ofta med inversion enligt exemplet.¹⁹

(17) Scensättande FIA i SAG.

- a. Vid brandfara slå in glaset. (SAG IV s. 454)
- b. Om du inte börjar, vem ska börja? (SAG IV s. 436)
- c. När ni har så mycket pengar, nog borde ni kunna spela den italienska satel-littävlingen!
(SAG IV s. 454)

¹⁹ Tydliggöras kan att benämningen påståendesats för (17c) endast berör den syntaktiska formen; sett till talhandlingen behöver exemplet inte nödvändigtvis ses som ett påstående. Detta är dock svårt att avgöra utan kontext.

I samtalspoddarna finns det klart flest exempel på scensättande FIA framför påståendesatser, vilket skapar en V3-ordföljd som ofta beskrivs som ett drag i förortsindexerat tal (Ganuza 2008, Strandberg 2024, Sangfelt & Senter inskickad). Påståendesatserna har i dessa exempel – till skillnad från SAG:s – nästan uteslutande rak ordföljd. Ett exempel ges i (18), där Nea berättar om en vän som diagnosticerats med lukt- och smaknedsättningen parosmi.

(18) Samtal D: Hjälp av vården.

```

1  NEA:      å de e så ^FRUKTansvärt.
2            ↑å 'DE e såhär-
3            °h <<all>↑du vet> när hon ↑gått-
4            ↑när 'HON va såhär ↑tog (.) 'HJÄLP (.) av ^VÅRden.
5            dom ^VET inte ens va man ^GÖ[R åt de här.]
6  FIA:      [NEJ xxx      ]

```

Hon beskriver situationen som *fruktansvär[d]* på rad 1, och projicerar sedan en längre tur med *de e såhär* (rad 2). Med uppsnabbat tempo påminner hon på rad 3 Fia, som också känner personen, om att hon känner till det som kommer med den lexikaliserade yttrandeartikeln *du vet* (jfr Karlsson 2006 s. 84, Svensson 2009 s. 106). Detta uppsnabbade *du vet* kan således räknas som ett handlingsannonserande, påminnande FIA enligt avsnitt 5.2. Därefter fortsätter Nea på rad 3–4 med den scensättande satsen *när hon gått- när hon va såhär tog hjälp av vården* innan hon fortsätter med den raka ordföljden *dom vet inte ens va man gör åt de här* på rad 5. Liknande scensättande praktiker finns även i andra utdrag i artikeln: rad 7–15 i (8), rad 5 och 9–10 i (11), rad 8–9 i (16), rad 8 i (21) samt rad 3–4 i (22). Som synes är dessa scensättande led ofta satsformade och förhållandevis tunga till formen (jfr Günthner 2020, Heegård Petersen 2023).

Likt adverbliella fundament i deklarativa huvudsatser och det tilläggande *sen* (se 5.1 ovan), kan även scensättande FIA avgränsas med ett adjunktionellt *så* (Ekerot 1988, Ottesjö & Lindström 2006) eller responspartiklar som *ja*. Responspartikeln kan komma från samma talare, eller fungera som uppbackning från en annan talare. Det senare skulle kunna sägas resultera i en bakgrundskontroll (jfr Karlsson 2006) i en referentförhandlande praktik (jfr Lindström 2008 s. 186). Samma scensättande funktion finns även hos en del initiala dislokationer (Strandberg 2021, 2024).

5.7 Topikannonserande

FIA används för att introducera ett nytt samtalsämne, en ny *topik*, på såväl lokal som global nivå i samtalet. Bland SAG:s exempel görs detta med fraserna *på tal om X* och *apropå X*. Dessa förekommer även i samtalspoddarna. Därutöver används topikannonserande FIA i form av andra typer av fraser samt bisatser, till exempel bisatsen *om man sk gå in på traumarespons* på rad 5 i (19) nedan.

(19) Samtal C: Traumarespons.

```

1  BEA:   ja blev va me om ^MISShandel å så vidare,
2         °h och även be^VITtnade mycke misshandel.
3         °hh eh: (.) vicket ^GJORde att ja: (.)
4         min min (.)
5         om man sk gå in på ^TRAumarespons;
6         vi kommer gå ^IN på de sen också
7         men ^MIN traumarespons har allti vart ^FREEze.
8         (0.3)
9         [å] ^DE e väldigt ^VANlit bland ^BARN som går igenom ^MISShandel.
10 SAM:   [m]
```

Utdraget inleds med att Bea på rad 1–2 berättar om den misshandel hon upplevde som barn. På rad 3 inleder hon vad som ser ut att bli en förklaring med *vicke gjorde att ja*. Efter två avbrutna *min* på rad 4 inleder hon den nya topiken traumarespons på rad 5, följt av det parentetiska inskottet *vi kommer in på de sen också*. Därefter följer på rad 7 en kontribution om den traumarespons som flaggats för: *men min traumarespons har allti vart freeze*. Här verkar nominalfrasen *min traumarespons* utgöra en pragmatisk fortsättning på den avbrutna turen på rad 4. Beas topikannonserande FIA på rad 5 kan således sägas fungera diskursstrukturerande i utdraget (jfr Günthner 1999 s. 10).

Topikannonserande FIA som i (19) ovan analyseras rimligen som referensramar i schema 2: de introducerar en referent för den kommande kontributionen. Fler topikannonserande FIA hittar vi ovan i (14) på rad 7–8, där Ada annonserar topiken *jägarna å samlarna* och fortsätter med det sanningsbetonande *på riktigt* innan hon återupptar topiken med pronomenet *dom*. Ada skapar således en initial dislokationskonstruktion, där den initiala dislokationen *jägarna å samlarna* har en topikannonserande funktion. Den topikaliserande²⁰

²⁰ *Topik* är en mångtydig term och kan betyda 'samtalsämne' inom exempelvis Conversation Analysis (Norrby 2014 s. 177), och 'känd information, det som resten av satsen handlar om' inom teorier om informationsstruktur (Vallduv & Engdahl 1996 s. 461). Trots skillnaderna i teoriorientering anser jag att dessa funktioner är relaterade, och att båda analyserna kan rymmas i kategorin topikannonserande.

funktionen får sägas vara väletablerad hos konstruktioner som initial dislokation (se t.ex. Pekarek Doehler m.fl. 2015, Strandberg 2021) och fri topik (Lindholm & Lindström 2004), och verkar alltså även finnas hos FIA.

En underkategori av topikannonserande FIA består av strukturer där FIA är ett begrepp som kontributionen definierar. I utdrag (20) förekommer två sådana strukturer.

(20) Samtal J: Kaloriunderskott.

```

1  ALI:    `SÅ vicken ^DIET man än nu har ^KÖRT på,
2          elle vicket `HACK elle `TRICK <<cr>så ^ÄR_e ^FÖR
3          att ^HAMna i ett ^Underskott.>
4          ell se ^HÄ eff man tar bort alla `KOLhydrater,
5          man utesluter mycke ener`GI;
6          man ^HAMnar <<cr>i ett underskott.>
7          ^FÄsta man ha `MINDre tid å `Äta på,
8          .hh man ^HAMnar i ett underskott.
```

Jim har beskrivit fasta som en metod för att gå ner i vikt. Ali tar turen och generaliserar på rad 1–3 det som Jim sagt: en diet, ett hack eller trick används för att uppnå ett kaloriunderskott. Därefter nämner Ali kosthållningen LCHF²¹ på rad 4, varefter han förklarar hur LCHF-upplägget leder till ett kaloriunderskott (rad 4–6). På rad 7–8 använder han samma struktur för att säga hur fasta leder till samma resultat.

5.8 Anföringsmarkerande

Under kategorin handlingsannonserande i 5.2 ovan togs frasen *som sagt* upp som en typ av påminnande, men även anföringsmarkerande FIA; se (13). Lindström (2002 s. 63) tar upp matrisliknande anföringssatser som ett potentiellt förfälsled och även SAG (IV s. 859) medger att en sådan analys vore möjlig (även Petersson 2008). Svensson (2009 s. 136) använder inte termen FIA, men analyserar konstruktioner med anföringsmarkören *ba* som en del av en TKE:s försegment, vilket kan sägas motsvara Lindströms initiala kontextualisering i schema 2.

I samtalspoddarna förekommer – förutom de påminnande *som*-satserna – anföringsmarkörer som *ba* (se exempel 11, rad 9 och exempel 22, rad 4), (*de e*) *s(å)är*²² (exempel 10, rad 2) och *vara (helt) så* (exempel 11, rad 8). Gemensamt

²¹ LCHF är en akronym för Low Carb High Fat.

²² Strängen *de e såhär* används i materialet framför både anföringar och längre, förklarande turer (jfr avsnitt 5.2).

för dem är att de alla kan byggas ut med subjekt till en satsliknande anföringsmarkering, och att de är starkt projicerande: de kan inte på egen hand utgöra en TKE, utan måste följas av en anföring. De har även det gemensamt att de är obetonade och att den efterföljande anföringen bär den prosodiska prominensen. Anföringen är alltså det som står i fokus – kontributionen – medan anföringsmarkören kontextualiserar den.

Flera exempel på kontextualiserande anföringsmarkörer ser vi i (21) nedan, där anföringsmarkören *ja va såhär* även föregås av scensättaren *när ja kom hem* i ett av fallen; se rad 8. Att anföringen scensätts är inte ovanligt i samtalspoddarna, och topologin här är mycket strikt: scenen föregår alltid anföringsmarkören.

(21) Samtal G: Djurgårdenspelare.

```

1  ÅSA: .tsk °h å sen typ sto rom ^PRAta.
2  å så så ^GICK ro bara.
3  ja ba ↑`MATS har ^HUNdra procent ^SAGT nånting
4  som gjort dom ^Obekväma.
5  så ja gick `FRAM sen å ba °h (0.3) ↑fö`LÅT. ↑typ.
6  ↑`HE's drunk.
7  °hh (0.3) ↑↑å sen ba ^STOG ja å k?
8  ↑när ja kom ^HEM ja va såhär; (0.9)
9  ↑de `HÄR e fan (.) ↑↑^Andra gången. (0.4)

```

Utdrag (21) kommer från ett projekt där Åsa berättar att hon på sin födelsedag två år i rad mött fotbollsspelare från laget Djurgården på Stureplan i Stockholm. Hon har berättat om vännen Mats som börjat prata med spelarna för att retas med dem, och på rad 1–2 berättar hon att spelarna gick iväg efter samtalet med Mats. På rad 3 markerar Åsa med *ja ba* en anföring av vad hon sa eller tänkte där och då, nämligen *Mats har hundra procent sagt nånting som gjort dom obekväma*. Hon beskriver sedan att hon gick fram till spelarna och markerar igen en anföring med *ba*. Denna anföring består av två TKE: *förlåt typ* på rad 5 och *he's drunk* på rad 6. På rad 8 kontextualiserar hon en TKE med scensättaren *när ja kom hem*, följd av anföringsmarkören *ja va såhär*. Efter en längre paus, som jag tolkar som dramatiserande, följer anföringen *de här e fan andra gången*.

Samtliga anföringar i (21) utgör själva kärnan i talarens TKE:er, varför jag analyserar dem som TKE:ernas kontribution, och anföringsmarkören som kontextualiserande. En annan möjlig analys är att se anföringsmarkörer, åtminstone satsformade sådana, som kontributionsinledningar och inte som FIA, vilket Jönsson (2005 s. 101) gör. Anföringsmarkören *va såhär* finns visserligen inte i Jönssons material, men markörerna *s'är* och *ba* finns båda med som en

del av det som SAG kallar den inre satsen, vilket hos Lindström (2008) motsvaras av kontributionen. Översatt till Lindströms schema kan Jönssons analys illustreras genom det första exemplet i schema 3 nedan, medan min analys ges i det andra.

Schema 3. Analys av anföringsmarkören *ja va såhär* som en initial kontextualisering respektive som en del av kontributionen.

Initial kontextualisering	Kontribution
Referensram	
<i>när ja kom hem</i>	<i>ja va såhär de här e fan andra gången</i>
<i>när ja kom hem ja va såhär</i>	<i>de här e fan andra gången</i>

Anföringsmarkerande FIA har, som nämndes i avsnitt 5.2, även en handlingsannonserande funktion på så sätt att de säger något om den kontribution som följer. Jag har trots det valt att ta upp de anföringsmarkerande som ett eget, sista avsnitt eftersom de konsekvent förekommer sist i en kedja av FIA i turens topologi. Jag utvecklar detta vidare i avsnitt 6 nedan.

6 Resultat och diskussion

Trots att olika konstruktioner med FIA har sin syntaktiska position gemensamt, finns en stor funktionell variation (jfr Pekarek Doehler m.fl. 2015 s. 8). I föregående avsnitt har jag redogjort för åtta funktioner som FIA har i en samling bestående av exempel på FIA enligt SAG, samt excerperade belägg från tio samtalspoddar. Funktionerna redovisades i den ordning de ofta förekommer i turtopologin. Samtliga funktioner kan sägas ha en motsvarighet i det topologiska schema för den initiala kontextualiseringsfasen som Lindström (2008) tagit fram, bestående av faserna *ansats*, *dialogram*, *ytranderam* och *referensram*. I schema 4 nedan har jag inordnat de åtta funktionerna i 5.1–5.8 i en egen version av Lindströms schema. Återigen bör påpekas att faserna i schemat inte är topologiskt fastslagna, utan snarare bör tolkas som typiska förlopp i den initiala kontextualiseringen (jfr Lindström 2002 s. 66). Därför saknas kantlinjer mellan de olika kolumnerna.

Schema 4. Funktioner hos FIA i en topologisk analys av den initiala kontextualiseringen.

Initial kontextualisering				
Dialogram	Yttranderam	Referensram	Anföringsram	Post
Samtalsstrukturerande	Handlings-	Scensättande	Anförings-	<i>så</i>
- kontrasterande	annonserande	Topikannonserande	markerande	<i>ja</i>
- tilläggande	- förklarande	- definitions-		<i>°h</i>
- återgående	- positionerande	annonserande		<i>eh</i>
- uppräknande	- rubricerande			(.)
	- påminnande			
	Sanningsbetonande			
	Adresserande			
	Turmotiverande			

Samtalsstrukturerande FIA med underkategorierna kontrasterande, tilläggande, återgående och uppräknande ser jag som en del av fasen dialogram; med dessa FIA visar talaren hur det kommande talarbidraget förhåller sig till det tidigare. I fasen yttranderam har jag placerat handlingsannonserande, sanningsbetonande, adresserande och turmotiverande FIA. Dessa är mer orienterade mot det kommande bidraget och säger något om vad som komma skall, och vem det är riktat till. Scensättande och topikannonserande FIA har satts i fasen referensram, som än tydligare än yttranderamen indikerar vad talarbidraget ska handla om. Även anföringsmarkerande FIA skulle kunna ses som en referensram, eller en yttranderam. Men med tanke på att anföringsmarkörerna alltid förekommer sist i topologin, har jag valt att sätta dem i en egen fas i schema 3. Gränsen mot kontributionen avgränsas inte sällan med ett adjunktionellt *så* eller en responsartikel som *ja*. Även pauser, inandningar och tvekmärkor kan förekomma. Dessa gränsmarkerande led har jag placerat i fasen post i schema 4. Fasen är inspirerad av motsvarande analys i Ottesjö & Lindström 2006 (jfr Strandberg 2024), som går tillbaka på Schegloff (1996).

Vid maximalt förekommande antal FIA kan den kontextualiserande praktiken ses som en inzoomning (jfr Ekerot 2011), från FIA som responderar på föregående TKE till FIA som allt tydligare projicerar vad som komma skall. Den initiala kontextualiseringen, som i traditionell svensk grammatik bäst motsvarar förfältet, är alltså en komplex fas där talare kan genomföra och/eller initiera flera handlingar (jfr Mazeland 2024). De standardmässiga satsscheman som presenteras av exempelvis SAG och Platzack (1987), som sällan inkorporerar ett förfält över huvud taget, ger inte riktigt rättvisa åt dessa handlingar.

Som nämndes i avsnitt 1 kan detta bero på olika kunskapsintressen och en i någon mån skriftspråksbaserad bias.

Från ett interaktionellt perspektiv är den initiala kontextualiseringen, ifall en sådan förekommer, av lika stort intresse som turens kontribution. Kontextualiseringsfasen som sådan kan, som schema 4 visar, struktureras komplext och vara ganska innehållstung. Uppdelningen i kontextualisering visavi kontribution är från ett sådant perspektiv inte alltid glasklar. När blir ett led en del av »själva talarbidraget», och när är det »kontextualiserande»? Lindström (2008 s. 231) talar om kontributionen som »något som ur strikt informativ synvinkel kunde stå för sig självt», alltså något som på egen hand skulle kunna utföra turens huvudsakliga handling. De kontributioner som identifierats i denna undersökning skulle mycket riktigt kunna fungera som självständiga talarbidrag, men de är inte med nödvändighet mer informativa än sin initiala kontextualisering. Många FIA, till exempel scensättande och topikannonserande, kan vara väldigt utbyggda, till och med mer komplexa än den kontribution de föregår (se t.ex. rad 5–7 i exempel 13 och rad 7–15 i exempel 8). Detta gäller särskilt för scensättande och topikannonserande FIA.

En skillnad mellan kontextualisering och kontribution enligt Lindström (2008 s. 232) är att talare kan låta kontextualiseringen hamna i överlapp, och undvika att upprepa den ifall turen som sådan behöver upprepas. De exempel som Lindström ger innehåller dock kontextualiseringar i form av *hördu* och *alltså*. Exempel på mer utbyggda kontextualiseringspraktiker som utesluts vid överlapp och upprepning ges inte. Min samling innehåller ett exempel där lättare kontextualiseringspraktiker inte upprepas vid överlapp, vilket dock den mer utbyggda kontextualiseringen gör. Detta exempel ges i (22) nedan.

(22) Samtal D: Alla branscher.

```

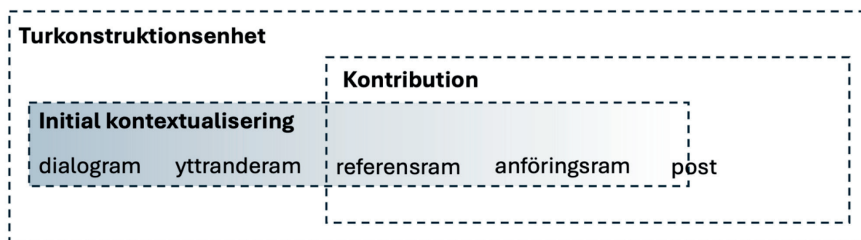
1  NEA:  °h <<all>å så ↑`VIdare å så `VIdare.> (.)
2        [de ser ^Ut såhä ]r i `AL[la brAnscher, ]
3  ISA:  [men ↑också sär- ] [i `Alla bransch]er, (.)
4        ↑I <<all>alla branscher man ba>
5        °h ↑ja ↑MÅSte gå på den här aven
6        för de kommer va massa ^CH[E ]fer där
7  NEA:  [m,]
8  FIA:  ~m_m
```

Utdraget i (22) kommer från en sekvens där Nea argumenterat för att influencervärlden, som samtliga deltagare i samtal D anser sig tillhöra, fungerar som vilken bransch som helst. Nea har listat exempel på likheter mellan branscherna och avslutar listandet på rad 1 med *å så vidare å så vidare*. Isa identifierar en

möjlig turbytesplats och gör anspråk på turen samtidigt som Nea fortsätter, och de båda talar i överlapp på rad 2–3. Nea summerar sin argumentation på rad 2 med *de ser ut såhär i alla branscher*, medan Isa inleder med *men också sär* följt av *i alla branscher*. Isa vinner kampen om turen och fortsätter på rad 4 genom att upprepa *i alla branscher* följt av det anföringsmarkerande *man ba*, och anföringen *ja måste gå på den här aven* ['afterworken']²³ *för de kommer va massa chefer där* på rad 5–6. Jag analyserar Isas *i alla branscher* på rad 4 som ett scensättande FIA, vilket följs av ett anföringsmarkerande FIA och en kontribution i form av själva anföringen. Isa verkar alltså upprepa *i alla branscher* eftersom det hamnat i överlapp med Neas tur. Hon upprepar däremot inte *men också sär*, som också hamnat i överlapp, men som inte verkar ha samma funktion som det scensättande *i alla branscher*.

Det verkar således finnas skäl att anta att vissa initiala kontextualiseringspraktiker, som Lindström (2008) skriver, inte behöver upprepas vid omtagning av turen, medan andra praktiker faktiskt behöver upprepas. De skulle därmed kunna anses vara en del av kontributionen. Scensättande och topikannonserande FIA verkar befinna sig på gränsen mellan initial kontextualisering och kontribution, vilket ställer nya frågor om var en TKE:s kontribution faktiskt börjar. Är det ens meningsfullt att tala om en fast gräns? Materialet i denna undersökning tyder på att någon sådan gräns inte alltid är glasklar. Precis som faserna i den initiala kontextualiseringen flyter ihop, verkar det inte heller alltid finnas någon skarp gräns mellan kontextualisering och kontribution. Lindströms fas referensram, i vilken jag placerat topikannonserande och scensättande FIA, skulle tillsammans med anföringsramen och postfasen kunna ses som en hybridfas. Detta illustreras i schema 5 nedan.

Schema 5. Faserna referensram, anföringsram och post som övergångsområde mellan initial kontextualisering och kontribution.

²³ *Aven* är en uttalsenlig transkription av det som i skrift förmodligen återgetts som *AW:n*.

Schema 5 följer i stort sett schema 2 och 4 ovan, men skiljer sig i att den senare fasen av den initiala kontextualiseringen ligger i överlapp med den inledande delen av kontributionen. Av den initiala kontextualiseringens möjliga faser är det referensramarna och anföringsramarna som hamnat i överlapp, alltså de faser där jag placerat scensättande, topikannonserande och anföringsmarkerande FIA. Fasen post från schema 4 har placerats på gränsen mellan kontextualisering och kontribution, i syfte att tydliggöra att led i denna fas ännu tydligare avslutar kontextualiseringen och separerar den från kontributionen. Den gradvist förändrade färgen i fältet för initial kontextualisering är tänkt att illustrera det faktum att kontextualiserande led kan bli mer kontributivnerande ju närmare kontributionen de står (jfr Lindström 2008 s. 225). FIA som *men också sär* på rad 3 i exempel (22) behandlas av talaren som inte lika kontribuerande som det scensättande FIA i *alla branscher*, eftersom endast det senare repeteras vid överlapp. Att endast i *alla branscher* upprepas är på sätt och vis inte förvånande, eftersom det är ett till sin form mer komplext led som bidrar med ett betydligt större semantiskt innehåll till kontributionen, jämfört med de lättare leden *men också sär*. De flesta scensättande FIA i materialet är ofta ganska långa adverbiala bisatser (jfr Heegård Petersen 2023) som bidrar med ett stort semantiskt innehåll, vilket kan göra dem mer kontributionslika än kontextualiserande. Samtidigt hålls de inte sällan isär från kontributionen genom exempelvis pauser, och påminner på så sätt mer om kontextualiserande praktiker än kontribuerande.

Det finns således ett överlapp mellan den initiala kontextualiseringens och kontributionens funktioner. Många av de FIA som analyserats i den här artikeln skulle exempelvis kunna stå inuti satsen, som en del av kontributionen. Här skulle man kunna fråga sig om någon skillnad uppstår ifall ett led står som FIA i stället för att exempelvis utgöra fundament i en efterföljande huvudsats. Strandberg (2024) observerar att temporala och konditionala bisatser som FIA skiljer sig från den mer omarkerade placeringen som fundament genom att de oftare följs av disfluens, annonserar ett nytt samtalsämne, scensätter en anföring och/eller följs av en tydligt emfatisk deklarativ sats. De temporala och konditionala bisatserna verkar således hållas mer isär från sin kontribution än motsvarande fundament (jfr Günthner 2020 s. 215), även om så inte behöver vara fallet. Skillnader mellan placering som FIA och fundament illustreras även av Strandberg (u.u.), som undersöker adverbet *sen*. Detta adverb verkar väldigt sällan ha en kronologiskt inordnande betydelse som FIA, utan har i stället en diskursorienterande eller ompositionerande funktion. Som fundament verkar dock *sen* kunna vara både kronologiskt inordnande, diskursstruk-

turerande och ompositionerande. Resultaten i Strandberg 2024 och Strandberg u.u. tyder alltså på att positionen för FIA verkar spela roll för ledets funktion och betydelse. Huruvida det gäller för fler FIA än adverbiala bisatser och adverbet *sen*, kvarstår att undersöka.

7 Slutord

I denna artikel har jag beskrivit den grammatiska kategorin *fritt initialt annex* (FIA) från ett funktionellt perspektiv. SAG definierar FIA som adverbiala led sidoordnade till huvudsatser, utan något resumptivt pronomen eller adverb inuti huvudsatsen. I detta arbete har kategorin utvidgats till att omfatta alla led som föregår en huvudsats, med undantag för interjektioner. Motiveringen till kategoriutvidgningen är funktionell: FIA enligt SAG:s definition har funktionella likheter med andra initiala led, och genom att vidga kategorin FIA hoppas jag ha illustrerat dessa. Man skulle möjligen kunna invända med att en utvidgning av begreppet FIA kan leda till att kategorin urvattnas. Jag tror tvärtom att en omformulering av kategorin FIA bättre kan synliggöra den som sådan och problematisera dess gränser. I analysavsnittet ovan framkom exempelvis att FIA har de adresserande, scensättande och topikannonserande funktionerna gemensamt med initiala dislokationer. Detta är inte särskilt överraskande eftersom de båda konstruktionerna är mycket lika strukturellt. Man skulle kunna fråga sig i vilken utsträckning FIA och initiala dislokationer överlappar, och om det vore rimligt att tala om en enda initial annexkonstruktion i stället för FIA och initial dislokation (se Strandberg 2021). Samtidigt har forskning om motsvarande annexkonstruktioner i franskan visat att det finns funktionella variationer mellan annexkonstruktioner, även om de överlappar en del (Pekarek Doehler m.fl. 2015). Hur situationen ser ut för svenskans del har av utrymmesskäl inte kunnat utredas här, men är väl värd att undersöka i framtida forskning.

I den här undersökningen har ett urval av FIA, mer specifikt 537 belägg, excerperats från tio samtalspoddar. Beläggen har analyserats med avseende på den interaktionella funktion FIA har. Jag har i denna artikel presenterat åtta olika funktioner, som även finns i nästan alla SAG:s exempel på FIA: samtalsstrukturerande, handlingsannonserande, sanningsbetonande, adresserande, turmotiverande, scensättande, topikannonserande och anföringsmarkerande. Syftet med undersökningen har varit att med talspråksempiri lyfta fram den

interaktionellt funktionella aspekten hos den grammatiska kategorin FIA, som får sägas ha varit styvmoderligt behandlad i svensk grammatikforskning. Genom denna studie av FIA i tal-i-interaktion, hoppas jag ha tydliggjort vad FIA kan vara, såväl syntaktiskt som interaktionellt, och därmed fört SAG:s traditionellt grammatiska perspektiv närmare interaktionslingvistikens.

Därutöver har jag problematiserat FIA från ett turtopologiskt perspektiv. I tidigare beskrivningar av turtopologin har den kontextualiserande praktik som FIA är en del av skiljts från det bärande talarbidraget. Men är FIA enbart en kontextualiserande praktik, eller kan det ses som en del av själva talarbidraget? I detta arbete har jag föreslagit att scensättande, topikannonserande och anföringsmarkerande FIA kan sägas befinna sig i gränsområdet mellan initial kontextualisering och kontribution, men frågan är väl värd att återkomma till. För framtida forskning finns fler frågor att undersöka, exempelvis huruvida FIA används framför andra led än satser, om det finns skillnader i funktion och betydelse beroende på om ett led står som FIA eller som fundament och hur svordomar används som FIA. För helt ärligt, det finns mer att säga om fria initiala annex.

Transkriptionsnyckel

=	tal direkt anslutet till föregående tal
[...]	överlappande tal
:	förlängt ljud, 0.2–0.5 sekunder
ja_a	enklis
SYLLable	fokusbetoning
XXX	ej identifierbar talare
xxx	ej identifierbart ord

Andetag

°h / h°	in-/utandning, 0.2–0.5 sekunder
°hh / hh°	in-/utandning, 0.5–0.8 sekunder

Pauser

(.)	mikropaus, under 0.2 sekunder
(0.5)	uppmätt paus

Volym, tempo och röstkvalitet

<<all>...>	allegro, snabbt
<<cr>...>	knarrig röst
<<dim>...>	diminuendo, svagare och svagare
<<f>...>	forte, starkt
<<len>...>	lento, långsamt
<<p>...>	piano, svagt
<<pp>...>	pianissimo, mycket svagt
<<wh>...>	viskande
<<laughing>...>	skrattande

Tonhöjd

↑	mindre tonhöjning
↑↑	större tonhöjning

Final intonation

?	stiger till hög
,	stiger till medel
–	plan
;	faller till medel
.	faller till låg

Intonation från betonad stavelse

˘SÅ	fallande
˘SÅ	stigande
˘SÅ	fallande-stigande
˘SÅ	stigande-fallande
˘SO	plan

Litteratur

- Andersson, Lars-Gunnar, 1976: Talaktsadverbial. I: Nysvenska studier. Tidskrift för svensk stil- och språkforskning. S. 25–46.
- Arnstad, Maria, 2000: SAG, det är en grammatik för både tal och skrift, eller? I: Språkvård. Tidskrift utgiven av Svenska språknämnden 2000–2. S. 19–25.
- Auer, Peter, 1996: The pre-front field in spoken German and its relevance as a grammaticalization position. I: Pragmatics 6(3). S. 295–322.
- Auer, Peter, 2009. On-line syntax: Thoughts on the temporality of spoken language. I: Language Sciences 31. S. 1–13.
- Bunk, Oliver, 2020: "Aber immer alle sagen das": The status of V3 in German: Use, Processing, and Syntactic Representation. Berlin: Humboldt Universität zu Berlin.
- Collberg, Philippe & Lundin, Katarina, 2022: Scene-setting i tränares instruktioner och återkoppling. I: Pia Sundqvist, Christian Waldmann, Boglárka Straszer & Birgitta Ljung Egeland (red.): Språk i skola, på fritid och i arbetsliv. Aktuella arenor för svensk forskning inom tillämpad språkvetenskap. (ASLA:s skriftserie 29.) S. 167–185.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Barth-Weingarten, Dagmar, 2011: A system for transcribing talk-in-interaction: GAT 2. I: Gesprächsforschung 12. S. 1–51.
- Couper-Kuhlen, Elizabeth & Selting, Margret, 2018: Interactional linguistics. Studying language in social interaction. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahl, Alva, 2015: I skriftens gränstrakter. Interpunktionens funktioner i tre samtida svenska romaner. (Skrifter utgivna vid Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet 91.) Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Diderichsen, Paul, 1971: Elementær dansk grammatik. 5 uppl. Köpenhamn: Gyldendal.
- Ekerot, Lars-Johan, 1988: Så-konstruktionen i svenskan. Konstruktionstypen "Om vädret tillåter, så genomföres övningen" i ett funktionellt grammatiskt perspektiv. Lund: Lund University Press.
- Ekerot, Lars-Johan, 2011: Ordföljd, tempus, bestämdhet. Föreläsningar i svenska som andraspråk. 2 uppl. Malmö: Gleerups.
- Eriksson, Mats, 2002: Syntaxens sociala sida – en inledande diskussion av turtillägg i samtal. I: Språk och stil NF 11. S. 5–24.

- Freywald, Ulrike, Cornips, Leonie, Ganuza, Natalia, Nistov, Ingvild & Opsahl, Toril, 2015: Beyond verb second – a matter of novel information-structural effects? Evidence from Norwegian, Swedish, German and Dutch. I: Jacomine Nortier & Bente A. Svendsen (red.): *Language, Youth and Identity in the 21 st Century*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 73–92.
- Ganuza, Natalia, 2008: Syntactic Variation in the Swedish of Adolescents in Multilingual Urban Settings. Subject-verb Order in Declaratives, Questions and Subordinate Clauses. Stockholm: Stockholms universitet.
- Geluykens, Ronald, 1992: From discourse process to grammatical construction. On left-dislocation in English. (Studies in Discourse and Grammar 1.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Günthner, Susanne, 1999: Wenn-sätze im Vor-Vorfeld: Ihre Formen und Funktionen in der gesprochenen Sprache. I: *Interaction and Linguistic Structures* 11. S. 1–34.
- Günthner, Susanne, 2008: Projektorkonstruktionen im Gespräch: Pseudoclefts, *die Sache ist*-Konstruktionen und Extrapositionen mit *es*. I: *Gesprächsforschung Ausgabe* 9. S. 86–114.
- Günthner, Susanne, 2020: Practices of clause-combining. From complex *wenn*-constructions to insubordinate ('stand-alone') conditionals in everyday spoken German. I: Yeal Maschler, Simona Pekarek Doehler, Jan Lindström & Leelo Keevallik, (red.): *Emergent syntax for conversation. Clausal patterns and the organization of action*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. S. 185–220.
- Heegård Petersen, Jan, 2023: En kvantitativ-distributionel syntaktisk analyse af ekstraposition til venstre. I: *Ny forskning i grammatik* 30. S. 201–218.
- Heritage, John, 1988: Oh-prefaced responses to inquiry. I: *Language in Society* 27. S. 291–334.
- Hopper, Paul, 1987: Emergent Grammar. I: *Berkeley Linguistic Society* 13. S. 139–157.
- Internetstiftelsen 2023: *Svenskarna och internet 2023*. Tillgänglig på <<https://svenskarnaochinternet.se/rapporter/svenskarna-och-internet-2023/>> [hämtad 14.10.2024].
- Jefferson, Gail, 2004: Glossary of transcript symbols with an introduction. I: Gene H. Lerner (red.): *Conversation Analysis. Studies from the first generation*. S. 13–31.
- Jönsson, Linda, 2005: Tal i tal. Grammatiska konstruktioner av anföring i tonårsslickors samtal. I: Jan Anward & Bengt Nordberg (red.): *Samtal och grammatik. Studier i svenskt samtalsspråk*. Lund: Studentlitteratur. S. 89–108.
- Jørgensen, Nils, 1976: Meningsbyggnaden i talad svenska. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap C, nr 7.) Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, Susanna, 2006: Positioneringsfraser i interaktion. Syntax, prosodi och funktion. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 5.) Göteborg: Göteborgs universitet.
- Levälahti, Minna, Henricson, Sofie, Huhtamäki, Martina & Lindström, Jan, 2023: Exploring language norms in podcasts distributed by a public service broadcaster in the Finland-Swedish mediascape. I: Reglindis De Ridder (red.): "One size fits all"? Linguistic standards in the media of pluricentric language areas. Graz/Berlin: PCL-Press. S. 121–144.

- Lilius, Pirkko, 1990: Meningsfragment eller lösa fundament? I: Erik Andersson & Marketta Sundman (red.) *Svenskans beskrivning 17. Förhandlingar vid Sjuttonde sammankomsten för att dryfta frågor rörande svenskans beskrivning*. Åbo: Åbo Akademis förlag. S. 185–192.
- Linell, Per, 2005: En dialogisk grammatik? I: Jan Anward & Bengt Nordberg (red.): *Samtal och grammatik. Studier i svenskt samtalsspråk*. Lund: Studentlitteratur. S. 231–329.
- Lindholm, Camilla & Lindström, Jan, 2004: Dislokationer och fristående topiker. Två annexkonstruktioner i talad svenska. I: Björn Melander, Ulla Melander Marttala, Catharina Nyström, Mats Thelander & Carin Östman (red.): *Svenskans beskrivning 26*. Uppsala. S. 196–207.
- Lindström, Jan, 2002: Från satsschema till turschema? Förfältet i fokus. I: *Språk och stil* NF 11. S. 25–80.
- Lindström, Jan, 2008: *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Mazeland, Harrie, 2024: Ordering a series of turn-initial particles. An extreme case analysis. I: Margret Selting & Dagmar Barth-Weingarten (red.): *New perspectives in interactional linguistic research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins. S. 49–72.
- Nilsson, Jenny, 2005: *Adverb i interaktion. (Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 4.)* Göteborg: Göteborgs universitet.
- Norrby, Catrin, 2014: *Samtalsanalys. Så gör vi när vi pratar med varandra. 3. uppl.* Lund: Studentlitteratur.
- Ottesjö, Cajsa, 2006: Att fortsätta och att återgå. Studier i koherensskapande praktiker i vardagliga flerpersontal. (Göteborg Monographs in Linguistics 29.) Göteborg: Göteborgs universitet.
- Ottesjö, Cajsa & Lindström, Jan, 2005: *Så som diskursmarkör*. I: *Språk och stil* NF 15. S. 85–128.
- Pekarek Doehler, Simona, De Stefani, Elwys & Horlacher, Anne-Sylvie, 2015: Time and emergence in grammar. Dislocation, topicalization and hanging topic in French talk-in-interaction. (Studies in Language and Social Interaction 28.) Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins.
- Petersson, David 2008: Förhållandet mellan anföringssats och anförd sats vid direkt anföring. I: Gunlög Josefsson (red.): *Syntax i gränssnittet. Tre uppsatser i gränssmålet mellan lexikon, syntax och semantik. (Nordlund 29.)* Lund: Lunds universitet.
- Platzack, Christer, 1987: Huvudsatsordföljd och bisatsordföljd. I: Ulf Teleman (red.): *Grammatik på villovägar*. Solna: Almqvist & Wiksell. S. 87–96.
- Rönnqvist, Sara & Lindström, Jan, 2021: Turn continuations and gesture. “And then”-prefacing in multi-party conversations. I: *Front. Commun.* 6:670173.
- SAG = Teleman, Ulf, Hellberg, Staffan & Andersson, Erik, 1999: *Svenska Akademiens grammatik*. Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Sacks, Harvey, Schegloff, Emanuel A. & Jefferson, Gail, 1974: A simplest systematics for the organization of turn-taking for conversation. I: *Language* 50(4). S. 696–735.

- Sangfelt, Adrian & Senter, Karin, inskickad: Verb third and the C-domain – within and outside contemporary urban vernacular Swedish.
- Schegloff, Emanuel A. & Sacks, Harvey, 1973: Opening up closings. I: *Semiotica* 8(4). S. 289–327.
- Schegloff, Emanuel A., 1996: Turn organization: One intersection of grammar and interaction. I: Elinor Ochs, Emanuel A. Schegloff & Sandra A. Thompson (red.): *Interaction and grammar*. Cambridge: Cambridge University Press. S. 52–133.
- Strandberg, Viktoria, 2021: Left-dislocation constructions in contemporary Swedish: A sign-based Construction Grammar account. I: *Constructions* 1/2021.
- Strandberg, Viktoria, 2024: Varför V3 nu? Temporal och konditional bisatser som fria initiala annex. I: *Språk och interaktion* 6(1).
- Strandberg, Viktoria, u.u.: Kronologi, diskursstruktur och ompositionering. Tillägg till kommunikativa projekt med turinitialt *sen* i tal-i-interaktion. I: *Journal for German and Scandinavian Studies* 4.
- Stroh-Wollin, Ulla, 2008: Dramernas svordomar. En lexikal och grammatisk studie i 300 års svensk dramatik. (Svensk dramadialog 10; FUMS Rapport 224.) Uppsala: Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Svensson, Gudrun, 2009: Diskurspartiklar hos ungdomar i mångspråkiga miljöer i Malmö. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap A 67.) Lund: Lunds universitet.
- Teleman, Ulf, 1974: Manual för grammatisk beskrivning av talad och skriven svenska. (Lundastudier i nordisk språkvetenskap, serie C nr 6.) Lund: Institutionen för nordiska språk.
- Thorell, Olof, 1977: *Svensk grammatik*. Stockholm: Esselte Studium AB.
- Vallduví, Enric & Engdahl, Elisabet, 1996: The linguistic realization of information packaging. I: *Linguistics* 34(3). S. 459–519.
- Westbury, Josh, 2016: Left dislocation: a typological overview. I: *Stellenbosch Papers in Linguistics Plus* 50. S. 21–45.
- Westman, Margareta, 1977: Flerledat fundament – typiskt för kanslistil och för tal-språk? I: *MINS* 2. Stockholm. S. 199–208.
- Öqvist, Jenny, 2000. Jamen förr i tiden så va re ju mera sär ”å vicken vacker hatt du har”. Om partikeln särs funktioner i samtal. Bidrag till projektet Samtalsspråkets grammatik. Linköping. Opublicerat manus.